

Зарицька І.А.,
*аспірант, Київський національний економічний університет імені
Вадима Гетьмана*

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ СТРУКТУР В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Стаття присвячена проблематиці трансформаційних процесів у діяльності банків. Автором розглянуто ряд факторів, які обумовлюють сучасну специфіку функціонування національних банківських систем. У статті проаналізовано вплив глобальних факторів на умови функціонування та прояв сучасних тенденцій та рис розвитку глобальної банківської діяльності.

The article is devoted to actual problems of transformation processes in banking activity. Range of factors which determine specific character of performance of national banking systems was considered. It was also analyze global factors influence on operating conditions and development of modern trends and features of global banking activity.

Характерною особливістю розвитку сучасного світового господарства є активна міжнародна діяльність банків, що зумовлена зростаючими масштабами та інтенсифікацією міжнародних економічних відносин, інтернаціоналізацією банківської справи, а також новітніми інформаційними технологіями, що в свою чергу визначило виникнення попиту на нові різнопланові банківські послуги, які можуть бути надані лише великими кредитно-фінансовими комплексами.

Дослідженням проблеми функціонування глобальної фінансової та зокрема глобальної банківської системи займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Серед зарубіжних економістів, які займалися питаннями регулювання банківської діяльності та функціонування банківських систем, варто візначити таких: Дж. Кейнс, Е. Долан, Л. Харріс, Ч. Річардсон. Проблемами світових фінансово-кредитних відносин, становлення національних банківських систем, їх модифікація в умовах ринкових трансформацій знайшли відображення у працях

таких українських науковців, як О. Білорус, Д. Лук'яненко, О.Мозговий, А. Поручник, А. Філіпенко.

За умов глобалізації та інтернаціоналізації міжнародних економічних відносин глобальні фактори та риси банківської діяльності спричиняють значний вплив на стан і розвиток національного банківського сектору. Отже, формування адекватної стратегії управління національною банківською системою та її складовими елементами в умовах глобальних викликів вимагає структуризації основних глобальних факторів та тенденцій, які обумовлюють умови функціонування банківських систем.

Ключовими чинниками, які в умовах глобалізації визначають основні тренди розвитку світових фінансів і зокрема банківської сфери в останні три десятиріччя, є:

- інтернаціоналізація банківської діяльності;
- лібералізація фінансової сфери;
- розширення ємкості та масштабів ринків, і як результат формування глобальних ринків та розвиток світового ринку;
- загострення глобальної конкуренції;
- зростання потреби у великих кредитах;
- формування та розвиток глобального інформаційного ринку.

Процес фінансової глобалізації триває понад 30 років та продовжує нарощувати інтенсивність. За прогнозами фахівців, у найближчі 10 років понад 50% банків братимуть участь у глобальному процесі у порівнянні з 28% у 2007 р. Це, в першу чергу, пов'язано з розширенням ємкості та масштабів світових ринків товарів, капіталів і відповідно глобалізацією торгівлі та інтернаціоналізацією виробничої, фінансової діяльності. Так, середній обсяг світового експорту товарів та послуг за останніх 20 років зріс у 2,1 раза і на початку XXI ст. становив 5,736 трлн дол. США, тоді як з 1980 р. по 1989 р. цей показник дорівнював 2,683 трлн. дол. США [1, с. 313]. Зокрема, приріст сумарного обсягу іноземних активів ТНБ склав 32% лише за 2003-2004 рр., тоді як середній щорічний темп збільшення світового ВВП за 1996-2007 становив близько 3,6-4% [2, с. 249]. Як і будь-яке об'єктивне явище в економічному житті, процес фінансової глобалізації несе як загрози (веде до обмеження національної автономії та самостійності окремих центральних банків і контролюючих органів, впливає на залежність економіки від іноземного капіталу; посилює глобальну взаємозалежність та міжнародні ланцюгові реакції), так і можливості (стандартизацію; мобільність та гнучкий характер потоків капіталу; високі світові стандарти та відповідні ціни; високий ступінь ди-

версифікації, швидкі темпи інновацій; зростання ліквідності; професійне управління банківськими ризиками; раціональне розміщення капіталу) для підвищення ефективності функціонування банківської системи та її суб'єктів.

Одним з глобальних чинників розвитку банківської системи є лібералізація умов здійснення банківських операцій, що складається з поступового зняття обмежень на рух міжнародного капіталу (вхідні бар'єри, нормативні вимоги), на валютні операції, вільний доступ міжнародних банківських інституцій як на світові фінансові ринки, так і на національні ринки, надання національного режиму банкам нерезидентам на національних ринках тощо. Лібералізацію банківської сфери активно стимулює діяльність міжнародних організацій (СОТ) та регіональні інтеграційні процеси (ЄС). Лібералізація операцій на банківському ринку проявляється через ліквідацію бар'єрів для входження фінансових установ нерезидентів на національний банківський ринок, зменшення транзакційних витрат та випереджальний розвиток новітніх технологій та комунікаційних систем зокрема. І, як результат, лібералізація банківської сфери веде до поступового злиття національних ринків капіталу в єдиний економічний простір, де контактують контрагенти з багатьох країн світу. Країна реципієнт може скористатися з таких переваг від процесу лібералізації в банківській сфері: притік капіталів, зниження вартості кредитних ресурсів, зростання конкуренції в банківській сфері, доступ банків та підприємств до міжнародних ринків капіталу тощо. Проте існують й потенційні загрози, що виникатимуть з приходом іноземного банківського капіталу: втрата контролю над фінансовою сферою країни, відтік національних капіталів за кордон, міграція приватних капіталів, що стала основною формою проникнення сильніших з фінансового погляду держав в економіку порівняно менш розвинених країн, зростання чутливості національної банківської системи до світових криз.

Ще одним глобальним чинником розвитку сучасного банківського сектору є інтернаціоналізація банківської діяльності. Інтернаціоналізація виробництва, розвиток світової торгівлі спричинили необхідність появи додаткових потужностей фінансування для обслуговування глобальних корпорацій. Таким чином, розширення міжнародних ринків через збільшення обсягу міжнародних торговельних угод призвело до збільшення грошового обігу, а інтернаціоналізація виробництва породила всезростаючий попит на інтернаціональні грошові ресурси. Так, щоденний обіг іноземної валюти в світі зріс з 15 млрд.

дол. США в 1975р. до 1,7 трлн. дол. США в 2000 році. Інтернаціоналізація банківського бізнесу також сприяла виникненню євроринків, що є вільними від системи національного державного регулювання; подальшому поглибленню МПП, що значно урізноманітнило МЕВ.

Одним з основних глобальних чинників сучасності є розширення ємкості та масштабів ринків, і як результат формування глобальних ринків та розвиток світового ринку транзакцій. Нині у світі діють 40 тис. ТНК, що контролюють 75% світової торгівлі та третину світових виробничих фондів; капітал перших 100 компаній перевищує 1,5 трлн. дол. США [3, с.75]. Прискорення лібералізації транзакцій між ТНБ проявляється саме в межах високо розвинутих країн, де значною мірою концентруються фінансові потоки. Так, відповідно до щорічного звіту The Banker "Топ 1000 банків світу у 2006р.", 286 європейським банкам належать 50,7% сумарних активів та 37,4% сумарних прибутків, 197 американських банків із зазначеного списку отримали 26,5% сумарного прибутку, 25 перших позицій списку належать виключно представникам високорозвинених країн та на їх долю припадає близько 40,8% сумарних активів [4, с. 178]. Разом з тим лібералізація фінансового капіталу, з одного боку, відкриває національні економіки для міжнародного капіталу, а з іншого – надає можливості для його швидкого вилучення з неї. Разом із розширенням ємкості та масштабів глобальних ринків відбувається зростання потреби у великих кредитах, які б могли задовольнити значні потреби великих транснаціональних компаній у грошових коштах. Так, капітал перших 100 компаній перевищує 1,5 трлн. дол. США, що свідчить про надзвичайно великі масштаби операцій, відповідно, значну потребу в оборотних та інвестиційних коштах.

Загострення глобальної конкуренції на сучасному етапі визначається зростанням конкурентної боротьби не лише між власне банками, а також між банками та іншими учасниками фінансового ринку (страховими компаніями, пенсійними фондами, учасниками фондового ринку тощо) за клієнта та капітал. Так, якщо у 1974 р. 37% активів компаній фінансової сфери США припадало на банки, то вже у 1989 р. їх частка знизилася на 10% [5]. Отже, характерним для банківської конкуренції нині є посилення та урізноманітнення форм конкуренції між всіма учасниками фінансового ринку, що зумовлено розширенням операцій та урізноманітненням послуг фінансово-кредитних інститутів, зростанням потреб суспільства у капіталізації вивільнених з виробничого процесу коштів, високою прибутко-

вістю банківських продуктів і послуг. Чинниками загострення банківської конкуренції є: значна однорідність банківських послуг, боротьба за вільні дешеві ресурси, специфічність банківського продукту. Перевагами для банківського ринку від загострення глобальної конкуренції можуть стати: ефективне використання банківського власного капіталу; швидка адаптація банків до ринкової ситуації; якісний менеджмент та впровадження інформаційних технологій; розширення асортименту, покращення якості, здешевлення банківських послуг. Проте загострення глобальної конкуренції негативно позначається на невеликих, регіональних банківських інститутах, які нездатні боротися з глобальними фінансово-кредитними корпораціями. Загострення глобальної конкуренції веде до конвергенції світових фінансових ринків, що ускладнює регулювання національних банківських систем та нагляд за окремими глобальними суб'єктами банківського бізнесу.

Неможливо недооцінити і визначальну роль фактору інформаційних технологій у розвитку банківської справи, що проявляється через комп'ютеризацію та інформатизацію фінансових ринків. Темпи розвитку фінансової глобалізації безпосередньо залежать від стану інформаційних технологій та темпів їх удосконалення, відповідно цей фактор фінансової глобалізації фактично створює передумови для розвитку її кредитної складової. Новітні технології спричиняють зміни у ринковій інфраструктурі банківського сектору та ефективності кредитних інститутів. Інформаційні технології ведуть до збільшення кількості інновацій, комп'ютеризації, введення ноу-хау та підвищення ефективності ведення бізнесу, що в свою чергу призводить до зменшення витрат по оплаті праці, збільшення наданих послуг, залучення депозитів, розширення клієнтської бази, отже, і до підвищення конкурентоспроможності сектору на міжнародному ринку. Нові банківські технології (інформаційні та телекомунікаційні) надають банкам додаткові можливості для розвитку та розширення спектру послуг, що здатні задовольнити клієнта (електронні платежі, дистанційне керування рахунками, Forex ринок тощо). Так, лише у ЄС щорічно за допомогою пластикових карток відбувається 23 млрд. транзакцій на загальну суму більш ніж 1,35 трлн. євро. А в 2005 році фінансові інститути витратили на інформаційні технології більш ніж 350 млрд. доларів.

Глобальні фактори впливають на умови функціонування та специфіку прояву сучасних тенденцій та рис розвитку глобальної банківської діяльності. Під впливом глобальних факторів

усталені процеси трансформуються та перетворюються у нові за формою та значенням тенденції, що визначають сучасний стан розвитку банківської сфери.

Глобалізація економіки та зокрема банківської діяльності змінили динаміку фінансових процесів та кризових явищ. У цих умовах виникло нове поняття – міжнародна фінансова (та відповідно банківська) нестабільність, що означає незбалансованість, непередбачуваність, турбулентність, хвилеподібність та значну масштабність коливань у основних параметрах глобальної фінансової системи та її структурних елементів (таких як світова банківська сфера). На визнання зазначеної тенденції значний вплив мали: фінансова криза в Азії 1997-1998 рр., фінансова криза в Росії у 1998 р., та ряд фінансових криз у Латинській Америці у 80-х роках та у 1999-2002 рр.; значний вплив спричинило й впровадження євро; зростання міжнародних фінансових дисбалансів у 2000-2003рр.; переплетіння коливань світових товарних і кредитно-фінансових ринків; незбалансовані взаємовідносини між основними світовими гравцями. До глобальних наслідків міжнародної фінансової нестабільності можна віднести: періодичне спекулятивне підвищення цін на основних міжнародних фондових ринках; нестабільність міжнародних ринків кредитів; дисбаланс між попитом та пропозицією кредитних ресурсів; коливання цін та спекуляція цінами на кредитні ресурси; слабкий зв'язок динаміки фондових індексів з економічними показниками діяльності ТНК; падіння процентних ставок на міжнародних ринках капіталів; формування надлишкової міжнародної ліквідності; перетворення ринків, що розвиваються з імпортера в нетто-експортера капіталу, що обмежує можливості інвестування економік країн; різке падіння обсягів прямих іноземних інвестицій у 2001 р. на 41% та продовження подібної тенденції у 2002 р. у розмірі 21% [6, с. 3]. Зауважимо, що проявляється глобальна фінансова нестабільність у поєднанні фінансових, кредитних та валютних дисбалансів, коливанні значних валютних курсів та фінансових індикаторів на міжнародних ринках.

Загострення глобальної конкуренції обумовило подальший розвиток процесів концентрації та централізації банківського капіталу. Концентрація та централізація банківського капіталу відбувалася із початку виникнення банків та особливо активізувалися з посиленням процесів глобалізації та глобальної конкуренції, а також зростання масштабів попиту в межах глобальних ринків. В основі процесу концентрації та централізації банківського капіталу лежить концентрація та централізація

промислового капіталу. Чим масштабнішими стають промислові підприємства, тим більші обсяги їх тимчасово вільних коштів, що є одним із джерел вкладів до банків. Водночас, чим крупніший клієнт, тим більшими кредитними ресурсами має володіти банк, щоб задовольнити його попит на позики. Процес концентрації у банківській сфері супроводжується зменшенням класичних банків, збільшенням філій, активізацією альтернативних фінансово-кредитних інститутів. Так, активна перебудова банківського сектору ЄС супроводжується 33% скороченням кількості банків (312 тисяч у 1995 р. до 8 тисяч 2005 р.) [7, с.94]. В США кількість банків скоротилася на 33% за останнє десятиріччя (з 15 тисяч до 10 тисяч). Рівень концентрації банківської системи промислово розвинених країн збільшився з 39% до 42% за останні десять років. Зазначимо також, що процеси концентрації та централізації на світовому ринку позичкового капіталу набирають обертів, що доводить аналіз Тор 1000 світових банків: темпи зростання агрегованого капіталу перших 1000 учасників становили у 2007, 2005, 2004 рр. відповідно 18,4%, 15,2%, 20%. Відповідно активи 1000 кращих банків світу зросли на 16,3% за 2007 р. а за 2006 р. на 18,3%. Універсалізація банківських операцій, масштаби їх діяльності, можливість адаптації та швидка реакція на зміну світової кон'юнктури сприяли зміцненню ТНБ, їх злиттю та подальшій монополізації фінансового ринку. У Великобританії, наприклад, на долю чотирьох лондонських банків припадає близько 70-90% всіх банківських депозитів. В Німеччині частка трьох найбільших банків (Дойче Банк, Дрезднер Банк, Комерц Банк) складає близько 80%. Результатом процесу концентрації міжнародних банківських ринків є виникнення обмеженої кількості глобальних гравців (ТНБ), що зосереджують під своїм контролем величезні обсяги фінансових ресурсів та формують ринкову пропозицію на міжнародних ринках капіталу. Отже, чим більший банк, тим на більшу частку світового банківського ринку він може претендувати. Так, 25 перших банків зі списку "Ehe top 1000 world banks 2006", опублікованим The banker, володіють 36,7% капіталу, 41,6% активів, 40,5% сумарних прибутків Тор 1000 [4, с. 179].

Потреба банків у нарощування ринкової капіталізації та утримання лідерства в умовах глобальної конкуренції зумовили структурні зміни у банківському секторі – злиття та поглинання (приєднання). Незалежність і самостійність банків в останнє десятиріччя змінилась хвилею поглинань. Так, 77 банків із перших 100 банків світу частково чи повністю належать

іншим банкам (72) чи банківським консорціумам/небанківським інститутам (5) [8, с.98]. Останнім часом процеси злиття та поглинання активізувалися в усьому світі, особливо в США. У 1998 р. у США було зафіксовано чотири найбільші за всю історію країни злиття у банківському секторі: Сітікорп – Тревеллз, Банк Америка – Нешнл Бенк, Бенк Ван – Ферст Чикаго. А обсяг по злиттю та купівлі банків в ЄС зріс з 20 млрд. дол. США у 1990 р. до 160 млрд. дол. США у 2005 р., що становить восьмикратне зростання. Поштовхом до активізації цих процесів стали: укрупнення промислового капіталу та розширення місткості глобальних ринків; зростання масштабів діяльності ТНК; необхідність підвищення ринкової капіталізації банків для надання синдікованих кредитів; загострення конкуренції; бажання підвищити власну конкурентну позицію банку. Важливо зазначити, що окрім явних позитивних результатів від злиття та поглинання (збільшення активів, розширення мережі філій, розширення клієнтури тощо) укрупнення великих фінансових інститутів часто супроводжується зниженням ефективності. Банки, які підпали під вплив злиття чи поглинання, суттєво скоротили масштаби кредитування малого та середнього бізнесу, на відміну від тих, хто зберіг свою самостійність, що не можна ігнорувати як суттєвий фактор, який негативно впливає на економічне зростання. Активні процеси злиття та поглинання мають місце як у США (1984-2004 роках кількість банків США скоротилася вдвічі), так і на європейських ринках. В червні 2005 року в Європі відбулася найбільша транснаціональна угода: італійський Уні Кредіто за 15млрд. євро придбав німецький Гіпо Ферайн банк(NVB). Уні Кредіто – один з декількох західноєвропейських банків, чия стратегія зростання передбачає активну експансію у Східній та Центральній Європі. Проте з 2003 року тенденція до консолідації через злиття та поглинання потрохи почала знижувати оберти. Так, останнім часом банки завоюють нові позиції використовуючи не лише механізми злиття та поглинання, а також хочуть завоювати успіх, а не купити його. Так, у 2003 кількість нових банків у США знову стрімко почала зростати. В 2004 році відкрилося 127 нових інститутів, а в 2005 році їх виникло ще 147.

За останні 10-20 років відбулося також укрупнення банківських операцій. З метою задоволення попиту великих глобальних компаній у кредитних ресурсах банки об'єднуються на тимчасових умовах для розширення як кредитної бази, так і для збільшення активів. Так, якщо у 1970 р., найпотужніший “Бенк оф Америка” мав активів на суму трохи більше за

25 млрд. дол., то сьогодні три японські банки (Дай-іті Кангіо Бенк, Фудзі Бенк і Індастріел Бенк оф Джапен) проголосили про створення найпотужнішої у світі фінансової групи з активами понад 1,27 трлн дол. США. Синдикований кредит є також одним з найбільш гнучких способів залучення великих обсягів кредитних ресурсів. Ринок синдикованих кредитів подвоїв свої показники в останні 6 років, що відбулось за рахунок: корпоративних позик, приватних транзакцій з цінними паперами та інфраструктурних угод. За 2007 р. було укладено більш ніж 80 угод на загальну суму, більшу за 1 млрд. доларів США. Однією з найбільших угод можна назвати угоду на синдикований кредит, отриманий Porsche для придбання Volkswagen за 35 млрд євро [10, с. 50]. Перевагами від об'єднання банківських установ на тимчасових умовах є розширення кредитної бази установ учасників, тимчасове збільшення активів, максимальне задоволення потреб клієнтів, зниження транзакційних витрат як для банківських установ, так і для їх клієнтів. До недоліків можна віднести лише відносну складність оформлення операції. Загалом же укрупнення банківських операцій є об'єктивним проявом транснаціоналізації та централізації виробничої складової МЕН та є закономірною тенденцією функціонування міжнародного банківського ринку, що покращує ефективність роботи окремих його учасників.

Посилення позицій та зростання ролі транснаціонального капіталу є однією з характерних рис у світовій економіці останні 30 років. Інтернаціоналізація банківської діяльності значно прискорила перетворення великих банків у транснаціональні банки і розвиток у ТНБ нетрадиційних видів операцій. Транснаціональний капітал у своєму русі орієнтується винятково на власну вигоду і досить вільно переливається з країни в країну, то спричиняючи значні кризи (у формі руху спекулятивного капіталу), то стаючи креативною силою, сприяючи розвитку НТП. Ріст масштабів міжнародного ринку капіталів, розгортання банківських операцій підштовхнули банки до прискорення створення закордонної мережі філій, дочірніх організацій, підсилили їхній зв'язок з банківськими капіталами інших країн світу. Процес концентрації банківського капіталу перетворив транснаціональні банки у великі універсальні банківські комплекси, у середині яких поступово стираються грані між комерційними, інвестиційними банками, страховими й іншими установами фінансової сфери. Мобілізація коштів, трансфер капіталу з країни в країну з метою одержання максимального прибутку, висока гнучкість у керуванні ресурсами – усе це від-

мінні риси ТНБ. Потрібно відзначити, що ТНБ охоплюють всі види заощаджень, починаючи від урядових і закінчуючи дрібними вкладниками. Другий основний вид діяльності ТНБ – це надання кредитів. Нині найбільші банківські об'єднання надають до 40% всіх іноземних кредитів промисловим компаніям у світі. Кредити надаються практично на будь-який термін і в будь-якій валюті. Часто боргові зобов'язання іноземних позичальників перетворюються в акції, і тоді ТНБ стають прямими співвласниками заводів, фабрик, компаній у багатьох країнах. Важливою властивістю ТНБ є те, що вони можуть як забезпечити значні конкурентні переваги для країни, де вони присутні, так і створити загрозу національній безпеці, через встановлення контролю над економікою країни.

Ще однією тенденцією розвитку банківської сфери є злиття банківського та промислового капіталів, та як результат утворення фінансово-промислових груп (ФПГ). ФПГ можна вважати аналогом масштабних багатогалузевих утворень, що в сучасних умовах діють на глобальних ринках та під впливом глобальної конкуренції. Концентрація капіталу та виробництва забезпечують дві основних переваги учасникам ФПГ-економії на витратах та стабільність. Найважливішою причиною утворення ФПГ є забезпечення нею дешевизни інвестиційних ресурсів у порівнянні з цінами на ринку та мінімізація ризиків. Формування фінансово-промислових груп створює позитивний вплив на розвиток економіки в цілому: поліпшення інвестиційного клімату в державі; фінансова стабілізація підприємств; структурна трансформація; прискорення НТП; зростання якості фінансового менеджменту; посилення інтеграції економіки країни у світову економіку. В останні роки зазначена тенденція зазнала певної модифікації. Так, на сьогодні надзвичайно актуальним стає об'єднання банківського та суто комерційного капіталу. Відбуватися це може через пайову участь банків у капіталі підприємств та через нові схеми кредитування, такі як, наприклад *mezzanine financing*. Так, за допомогою кредитування за схемою *mezzanine financing* банки входять у склад правління промислових і комерційних підприємств, зрощуючи промисловий і фінансовий капітал. Наприклад, Дойче Банк, бере участь у 400 промислових і комерційних компаніях. Його частка у власному капіталі компанії Daimler Benz становить 28%.

Ще однією панівною тенденцією, що бере свій початок з середини 80-х рр., є універсалізація діяльності банківських установ. Поштовхом до її активізації, в першу чергу, стали ба-

жання розширення клієнтури, залучення додаткових коштів, посилення конкурентних позицій, що проявляється через розвиток нових форм бізнесової діяльності та розвиток новітніх технологій. Нині універсальні банки прагнуть стати ще більш універсальними. Ці процеси відбуваються за такими сценаріями: банки проникають у нові сфери бізнесу (сферу житлового кредитування; інвестиційну сферу; створюють чи поглинають ощадні каси, які, наприклад, в Німеччині надають житлові позики); по-друге, зближуються з великими групами страхових компаній. Дойче Банк створив власні компанії зі страхування житла – DB Lebenrasicherung; Комерцбанк також об'єднався з DBV+Partner Versicherung, однією з 10 найбільших німецьких страхових компаній; по-третє, нові банки займають вільні ніші, де відсутня мінімальна конкуренція. Головна перевага універсальної банківської системи – у стабільності, яка досягається завдяки диверсифікованості ризиків та пов'язаних з нею високій надійності грошових внесків. Проте, поряд з мережею універсальних банків, що активно розвиваються на ринку Європейських країн, продовжує діяти ряд спеціалізованих банківських установ (іпотечні банки, поштові банки тощо). Перевагами таких банківських установ можна вважати відносну простоту в управлінні бізнес процесами та фінансами. Така спеціалізація сприяє підвищенню продуктивності праці банку, що в свою чергу веде до зростання його конкурентоспроможності.

Важливою рисою, що впливає на активний розвиток банківської діяльності в останнє десятиріччя, є також диверсифікація банківських послуг. Так, крім традиційних, притаманних суто банківським установам операцій (ведення рахунків, здійснення розрахунків за вимогами клієнтів, депозитування, кредитування та інші), банки впроваджують нетрадиційні операції та послуги (лізинг, факторинг, гарантії, трастові, консультаційні, посередницькі, інформаційні послуги, інжиніринг, операції з цінними паперами, тощо). Основною причиною диверсифікації послуг банківськими установами є всезростаюча глобальна конкуренція, що існує на грошовому ринку та в середині банківської системи, а також зниження рівня доходності базових банківських послуг, необхідність підвищення якості обслуговування клієнтів та залучення нових, диверсифікація банківських доходів, необхідність підвищення ліквідності та фінансової стійкості банку. Диверсифікація банківських послуг та створення нових банківських продуктів веде до: підвищення конкурентоспроможності банку, розширення клієнтської бази, зміцнення позицій установи, що їх провадить. З іншого боку,

таке розширення спектру послуг та товарів, що пропонує банківська система, позитивно відбивається і на суб'єктах підприємницької діяльності, як основних клієнтах банку. Так, підприємства можуть отримувати більш різноманітні послуги у більш різноманітні способи, що краще відповідають їх потребам та можливостям.

Нині отримала новий прояв тенденція до конвергенції міжнародних ринків капіталу, що проявляється в поступовому зникненні чітких меж між різними сегментами міжнародного ринку капіталу. Так, якщо в останнє десятиріччя конвергенція значною мірою проявлялася у вирівнюванні різниці між інвестиційним та комерційним сегментами ринку банківських послуг, то, на сучасному етапі є актуальним стирання меж не між різними типами клієнтів, а між різними видами продуктів: високоякісним продуктом, що потребує персональних продажів, та базовими продуктами, що доступні клієнту в односторонньому порядку. Передумовами розвитку зазначеної тенденції є: мінімізація законодавчого розподілу інвестиційного та комерційного банківського бізнесу в США, Японії та країнах ЄС; виникнення універсальних ФПГ та фінансових холдингів, що охоплюють своєю діяльністю всі сегменти фінансового ринку; активна інноваційна діяльність у банківській сфері, а також бажання банків охопити своєю мережею як роздрібні, так й інституційні ринки; злиття світового ринку банківських послуг та ринку боргових цінних паперів. Основні гравці цих обох ринків розпочали активні операції у нових для них сферах (універсальні банки стають андерайтерами організаціями, трейдерами на ринку облігацій, а інвестиційні банки організовують синдіковані позики). Наочним прикладом такої конвергенції може слугувати всезростаюча співпраця банків, страхових компаній, інвестиційних та благодійних фондів. Так, наприклад, поширення філантропії (проекти із захисту середовища та мікрофінансування) через консультування банків (останні дані визначають, що соціальному сектору належить річний оборот більш ніж у 1300 млрд. доларів між 2004-2005 рр.).

Проаналізувавши та оцінивши масштаби та значення глобальних факторів та основоположних тенденцій, що визначають специфіку функціонування банківського сегменту світового фінансового ринку останні 15-25 рр., можна спрогнозувати тренди, які будуть головним чином впливати на перебіг ситуації на кредитному ринку у наступні 5-10 років. Так, враховуючи сучасний стан ринку та попиту, актуальним є прогноз, що банківська система майже повністю сфокусується на впрова-

дженні інновацій та формуванні каналів збуту для поширення послуг – що й стане ключовими цілями учасників світового ринку банківських послуг.

Відповідно, розробляючи стратегії конкурентоспроможності як окремо взятого банку, так і банківської системи країни в цілому, вкрай актуальним та необхідним є усвідомлення та практичне використання означених глобальних факторів, тенденцій та трендів як керівних засад досягнення визначених завдань та поставлених цілей – розробки ефективних стратегій формування конкурентних переваг та підтримки конкурентоспроможності як вітчизняних банків, так і національної банківської системи країни в цілому.

Література

1. World Development Report. – 2000/2001. – P. 313.
2. World Economic Outlook. The Global Demographic Transition // World Economic and financial surveys. – IMF, 2004. – 249 p.
3. Трофименко Г.А. О глобализации международных отношений // США-Канада. Экономика-политика-культура. – 2003. – №6. – С.75.
4. The TOP 1000 world banks 2006 // The banker. – July 2006. – 178 p.
5. Банковская система России: Настольная книга банкира: Книга 1. – М.: ТОО Инжиниринго-консалтинговая компания “ДеКа”, 1995. – С. 437.
6. World Investment Report 2003. FDI Policies for Development: National and International Perspectives/ United Nations. – N.Y.; Geneva, 2003. – P.3.
7. Саркисянц А. Текущие тенденции развития российского банковского сектора // Вопросы экономики. – 2006. – №9. – С. 93-107.
8. Retail drives sector growth // The banker. – October 2006. – 98 p.
9. Samolyk K., Richardson Chr. A Bank Consolidation and Small Business Lending with Local Markets. FDIC. Working paper 2003-2. April 2003.
10. Appetite for lending // The Banker. – July 2007. – 50 p.